

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

МІЖНАРОДНІ СИСТЕМИ ТА ГЛОБАЛЬНИЙ РОЗВИТОК

Методичні рекомендації до вивчення дисципліни
(для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності
291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
освітньої програми «Міжнародно-політична регіоналістика»)

Електронний ресурс

Харків – 2024

УДК 327(027)

М 58

Рецензенти:

Б. М. Боднарюк – доктор історичних наук, професор, професор кафедри всесвітньої історії Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича;

Ю. П. Волосник – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії Східної Європи Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

*Затверджено до розміщення в мережі Інтернет рішенням Науково-методичної ради
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 12 від 24 жовтня 2024 року)*

М 58 **Міжнародні системи та глобальний розвиток** : методичні рекомендації до вивчення дисципліни (для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» освітньої програми «Міжнародно-політична регіоналістика») [Електронний ресурс] / уклад. С. І. Лиман, Г. С. Панасенко. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2024. – (PDF 40 с.)

Методичні рекомендації до вивчення дисципліни розроблено для студентів ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу» за спеціальністю «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії». Видання містить програму, інструктивно-методичні матеріали до семінарських занять, завдання для самостійної роботи, перелік екзаменаційних питань тощо. Матеріали навчально-методичного комплексу мають допомогти студентам під час вивчення актуальних проблем сучасності, закономірностей становлення, функціонування та зміни міжнародних систем, дій та взаємодій міжнародних систем різних рівнів та структур у конкретних проявах в умовах глобального розвитку і в контексті світового політичного процесу.

УДК 327(027)

© Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна, 2024

© Лиман С. І., Панасенко Г. С., уклад., 2024

ЗМІСТ

Вступ	4
1. Тематичний план курсу	6
2. Програма навчальної дисципліни	8
3. Лекція як вид навчальних занять	11
4. Інструктивно-методичні матеріали до семінарських занять	11
5. Завдання для самостійної роботи	20
6. Індивідуальне завдання.....	21
7. Методи навчання	22
8. Методи контролю	22
9. Схема нарахування балів. Критерії оцінювання	23
10. Завдання для підсумкового контролю.....	25
11. Політика щодо академічної.....	28
12. Рекомендована література	30
13. Основні терміни та поняття	36

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Міжнародні системи та глобальний розвиток» є професійно орієнтованою складовою освітньо-професійної програми «Міжнародно-політична регіоналістика» підготовки освітнього ступеня магістр спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

Мета викладання навчальної дисципліни – вивчення студентами актуальних проблем сучасності, закономірностей становлення, функціонування та зміни міжнародних систем, дій та взаємодій міжнародних систем різних рівнів та структур у конкретних проявах в умовах глобального розвитку і в контексті світового політичного процесу.

Основні завдання вивчення дисципліни:

– формування наступних загальних компетентностей

Передбачені Стандартом вищої освіти МОН України

ЗК1. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.

ЗК3. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК4. Здатність спілкуватися іноземною мовою.

ЗК5. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК6. Здатність працювати в міжнародному контексті.

ЗК8. Здатність виявляти ініціативу та підприємливість.

ЗК9. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

– формування наступних фахових (спеціальних) компетентностей:

Передбачені Стандартом вищої освіти МОН України

СК1. Здатність виявляти та аналізувати природу, динаміку, принципи організації міжнародних відносин, типи та види міжнародних акторів, сучасні тенденції розвитку світової політики.

СК2. Здатність приймати обґрунтовані рішення щодо здійснення міжнародної та зовнішньополітичної діяльності.

СК5. Здатність аналізувати та прогнозувати міжнародні відносини у різних контекстах, зокрема політичному, безпековому, правовому, економічному, суспільному, культурному та інформаційному.

СК6. Здатність використовувати для дослідження міжнародних відносин, суспільних комунікацій та для регіональних студій теоретичні та методологічні підходи політології, економічної та правової науки, міждисциплінарних досліджень.

СК7. Здатність здійснювати прикладні аналітичні дослідження проблем міжнародних відносин та світової політики, суспільних

комунікацій, регіональних студій, професійно готувати аналітичні матеріали та довідки.

СК8. Здатність організувати та проводити міжнародні зустрічі та переговори, розробляти, аналізувати і оцінювати дипломатичні та міжнародні документи.

СК9. Здатність виявляти та аналізувати особливості розвитку країн та регіонів, сучасних глобальних, регіональних та локальних процесів, та місця в них України.

СК10. Здатність до самонавчання, підтримки належного рівня знань, готовність до опанування знань нового рівня, підвищення своєї фаховості та рівня кваліфікації.

Додаткові компетентності, передбачені робочою групою:

СК11. Здатність аналізувати ключові політичні, соціально-економічні та культурні проблеми розвитку Європейського та Американського регіону, країн Сходу, євроінтеграційні пріоритети України в контексті глобальних тенденцій світової політики.

СК12. Здатність виявляти та аналізувати традиції політичної поведінки країн Західної, Північної, ЦентральноСхідної Європи, основних міжнародних гравців регіону (Великої Британії, Німеччини, Франції), а також країн Східної, Південно-Східної, Південної, Центральної Азії, Близького та Середнього Сходу та Африки регіональні конфлікти та пов'язані із ними питання безпеки.

Кількість кредитів - 4

Загальна кількість годин - 120

Характеристика навчальної дисципліни	
Обов'язкова	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	-
Семестр	
1-й	-
Лекції	
16 год.	-
Практичні, семінарські заняття	
16 год.	-
Лабораторні заняття	
-	-
Самостійна робота	
88 год.	-
Індивідуальні завдання (в т.ч.)	
контрольна робота (6 год.)	

Заплановані результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких результатів навчання :

Передбачені Стандартом вищої освіти МОН України:

PH1. Знати та розуміти природу, джерел та напрямів еволюції міжнародних відносин, міжнародної політики, зовнішньої політики держав, стану теоретичних досліджень міжнародних відносин та світової політики.

PH2. Критично осмислювати та аналізувати глобальні процеси та їх вплив на міжнародні відносини.

PH6. Визначати, оцінювати та прогнозувати політичні, дипломатичні, безпекові, суспільні й інші ризики у сфері міжнародних відносин та глобального розвитку.

PH12. Формулювати задачі моделювання, створювати і досліджувати моделі об'єктів і процесів міжнародних відносин, зовнішньої політики, суспільних комунікацій та регіональних студій

Програмні результати навчання, передбачені робочою групою:

PH17. Застосувати сучасні інструменти реалізації зовнішньої політики (публічна дипломатія, культурна політика, актори «поза суверенітетом» та ін.), спрямовані на активізацію міжнародного співробітництва України з провідними європейськими країнами та регіонами.

Згідно з підпунктом 1.2.26 «Положення про організацію освітнього процесу в Харківському національному університету імені В. Н. Каразіна» (<https://appmath.univer.kharkov.ua/pdf/docs/polozhennia-nova-redactsia.pdf>) «Навчально-методичний комплекс дисципліни – це сукупність нормативних та інших навчально-методичних матеріалів в паперовій та/або електронній формах, необхідних і достатніх для ефективного виконання здобувачами вищої освіти робочої програми навчальної дисципліни, передбаченої освітньою програмою підготовки здобувачів вищої освіти відповідного рівня вищої освіти». Тобто НМКД повинен забезпечити всі основні етапи педагогічного процесу – повідомлення навчальної інформації і її сприйняття, закріплення й удосконалення знань, умінь і навичок, їх застосування й контролю, та основних функцій освітнього процесу – освітньої, виховної та розвиваючої. НМК розробляються для всіх навчальних дисциплін відповідно до навчального плану.

В сучасній навчально-методичній літературі (<http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/5875/?sequence=1>) зазначається, що основними функціями НМКД є загальні функції навчальних видань, що визначені в роботах вітчизняних і зарубіжних дослідників: комунікативна, інформаційна, терміноорганізуюча (глосарієва), розвиваюча, пізнавальна, виховна, організаційна, систематизуюча. Найважливішими функціями НМКД є, безперечно, організаційна та систематизуюча.

1. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН КУРСУ

Назви розділів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	усього	у тому числі				
л		п	лаб.	інд.	с. р.	
1	2	3	4	5	6	7
<i>Розділ 1. Основні тенденції розвитку сучасного світу як виклик глобального розвитку</i>						
Тема 1. Глобальні проблеми сучасного світу	11	2	2			7
Тема 2. Проблема нерівномірного розвитку країн світу, соціальної нерівності, бідності	9	2				7
Тема 3. Конфлікти в контексті глобального розвитку	9		2			7
Тема 4. Міжнародний тероризм як глобальна проблема сучасності	11	2	2			7
Тема 5. Міжнародна міграція робочої сили в умовах глобального розвитку	9	2				7
Тема 6. Екологічна криза як глобальна проблема	9		2			7
Разом за розділом 1	58	8	8			42
<i>Розділ 2. Сутність, структура і форми системи міжнародних відносин. Міжнародні системи в умовах глобальної трансформації людства</i>						
Тема 7. Міжнародні системи як об'єкт наукового дослідження	11	2	2			7
Тема 8. Структура і функції міжнародних систем	9	2				7
Тема 9. Структурні рівні системи міжнародних відносин	9		2			7
Тема 10. Історичні форми системи	9	2				7

міжнародних відносин (до сер. ХХ ст.)						
Тема 11. Ялтинсько-Потсдамська і Постбіполярна міжнародно-політичні системи та місце в них України	10	2	2			6
Тема 12. Глобалізація в міжнародних відносинах	8		2			6
Разом за розділом 2	56	8	8			40
Підготовка до контрольної роботи, що передбачена навчальним планом	6					6
Усього годин	120	16	16		КР	88

2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Розділ 1. Основні тенденції розвитку сучасного світу як виклик глобального розвитку

Тема 1. Глобальні проблеми сучасного світу

Поняття «глобальні проблеми сучасності». Трактовки В. Вернадського, А. Печчеї, М. Ф. Реймерса, Й. Галтунга, А. Воднара. Історичні причини виникнення головних проблем сучасного світу. Класифікація глобальних проблем сучасності: соціально-економічні, політичні, екологічні, енергетичні, демографічні тощо. Людська діяльність як основа появи загальнопланетарних проблем. Особливості сучасної суспільної свідомості. «Суспільство споживання». Глобальні проблеми сучасності як реальна загроза людському буттю.

Тема 2. Проблема нерівномірного розвитку країн світу, соціальної нерівності, бідності

Причини нерівномірності соціально-економічного розвитку країн і регіонів світу. Глобальне протиріччя у світі між багатою Північчю і бідним Півднем. Шляхи подолання економічної відсталості країн. Бідність як сприятливе середовище формування кримінального свідомості, ідей релігійного фундаменталізму, націоналізму, правого і лівого політичного екстремізму. Проблема соціальної нерівності. Проблема голоду. Демографічна проблема. Етнічна міграція. Поширення СНІДу. Діяльність міжнародних організацій у запобіганні виникненню нових епідеміологічна небезпечних хвороб.

Тема 3. Конфлікти в контексті глобального розвитку

Глобалізація світової політики та міжнародні конфлікти. Типи і форми сучасних конфліктів. Сутність гуманітарної інтервенції. Нові принципи взаємодії держав у глобалізованому світі. Концепція глобального лібералізму. Ядерна зброя в сучасних міжнародних відносинах. Ядерна зброя як чинник міжнародної безпеки. Ядерна політика у постбіполярному світі.

Тема 4. Міжнародний тероризм як глобальна проблема сучасності

Міжнародний тероризм як соціально-політичне явище і глобальна проблема. Форми і методи терористичної діяльності. Типи і види міжнародного тероризму. Діяльність європейських терористів (ОАС, «червоні бригади», ЕТА, ІРА) та її наслідки. Ісламський екстремізм. Акції руху «Талібан», «Аль-Каїди», ХАМАС тощо. Діяльність міжнародних наркокартелів і їх вплив на світову політику. Міжнародне співробітництво в сфері протидії міжнародному тероризму та ідеологічному екстремізму.

Тема 5. Міжнародна міграція робочої сили в умовах глобального розвитку

Головні причини міграційних процесів у сучасному світі. Статус біженців та внутрішньо переміщених осіб : міжнародно-правові гарантії. Основні принципи формування міграційної політики у сучасному світі. Безпековий вимір в сучасних міграційних процесах. Міграційна політика країн ЄС. Проблема сучасної нелегальної міграції. Міграційна політика незалежної України. Сутність термінів «національні меншини», «етнічні меншини», «корінні народи». Асиміляція, мультикультуралізм та інші спроби вирішення проблеми національних меншин.

Тема 6. Екологічна криза як глобальна проблема

Забруднення навколишнього середовища та землі як результат антропогенної діяльності людства. Забруднення атмосфери та гідросфери землі, освоєння ближнього космосу та його наслідки. Проблема вичерпності природних ресурсів. Країни Сходу та Європи в боротьбі з екологічною кризою.

Розділ 2. Сутність, структура і форми системи міжнародних відносин. Міжнародні системи в умовах глобальної трансформації людства

Тема 7. Міжнародні системи як об'єкт наукового дослідження

Сутність та основні характеристики системності. Системні функції в науці. Термінологічний апарат системної теорії. Міжнародні відносини крізь призму системності. Принципи системного аналізу явища міжнародних відносин

Тема 8. Структура і функції міжнародних систем

Структура і процес у міжнародній системі. Поняття взаємодія і категорія структури як певного порядку, устрою міжнародної системи. Поняття стан системи та рівновага. Закономірності функціонування та розвитку міжнародної системи. Стабільність і безпека міжнародних систем. Поняття конфліктогенності міжнародної системи. Анархічність як постійна і невід'ємна характеристика міжнародної системи. Полярність як атрибут міжнародної структури. Міжнародна стабільність. Поняття міжнародного середовища. Зовнішнє середовище. Внутрішнє середовище.

Тема 9. Структурні рівні системи міжнародних відносин

Міжнародні центри впливу, проміжну зона та периферія системи міжнародних відносин. Глобальний рівень системи міжнародних відносин. Основні тенденції, які визначають просторову організацію системи міжнародних відносин. Фрагментація. Сегментація. Диференціація. Універсалізація. Регіональний рівень системи міжнародних відносин. Підвищення ролі регіону в міжнародних відносинах. Рівень двосторонніх відносин. Транснаціональний рівень системи міжнародних відносин.

Тема 10. Історичні форми системи міжнародних відносин (до сер. ХХ ст.)

Загальний алгоритм існування, збереження та руйнування історичних форм світових систем. Дії основних системоутворювальних елементів для збереження системи. Довестфальський етап міжнародних відносин, його головні ознаки. Виникнення явища міжнародних відносин. Початок поділу взаємодій на внутрішні та зовнішні. Формування міжнародного життя та міжнародної політики. Системність довестфальського світоустрою. Близькосхідна стародавня система міжнародних відносин. Далекосхідна система. Антична Середземноморська система міжнародних відносин. Європейська середньовічна система міжнародних відносин. Вплив Великих географічних відкриттів та Реформації на взаємодії регіональних систем міжнародних відносин. Основні характеристики Вестфальської світополітичної моделі світу. Основні етапи розвитку Вестфальської системи міжнародних відносин. Віденська міжнародна система, її головні актори та особливості. Причини руйнування Віденської системи. Особливості, етапи та причини краху Версальсько-Вашингтонської системи міжнародних відносин.

Тема 11. Ялтинсько-Потсдамська і Постбіполярна міжнародно-політичні системи та місце в них України

Особливості та етапи розвитку Ялтинсько-Потсдамської системи міжнародних відносин. Криза євроцентриського світу. Специфіка переходу від біполярної до сучасної міжнародної системи. Регіональні проблеми сучасних міжнародних відносин. Механізми регулювання сучасного міжнародного порядку. Інтеграційні та дезінтеграційні процеси в сучасному світі. Проблема визначення національних інтересів України. Україна в інтеграційних процесах сучасності Євроатлантичний вимір зовнішньої політики України. Україна в системі європейської безпеки. Російсько-українська війна.

Тема 12. Глобалізація в міжнародних відносинах

Етимологія та зміст категорії глобалізація. Глобалізація і глобалізм. Глобалізм як неоліберальна концепція глобалізації. «Вашингтонський консенсус» як базова доктрина ліберального трактування глобалізації. «Поствашингтонський консенсус». Структура ідеології глобалізму. Роль держави в концепціях глобалізму. Основні парадигми, наукові школи дослідження глобалізації. Підходи до дослідження та виміри глобалізації. Історичні форми глобалізації міжнародних відносин. Політична глобалізація як новий тип міждержавних відносин. Культурна глобалізація. Становлення і розвиток глобальних економічних відносин. Світове господарство як міжнародна економічна система.

3. ЛЕКЦІЯ ЯК ВИД НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ

Згідно з підрозділом 4.2. «Положення про організацію освітнього процесу в Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна» (<https://appmath.univer.kharkov.ua/pdf/docs/polozhennia-nova-redactsia.pdf>)

4.2.1. Лекція – вид навчальних занять, призначений для викладення теоретичного матеріалу. Як правило, окрема лекція є елементом курсу лекцій, що охоплює основний теоретичний матеріал однієї або декількох тем навчальної дисципліни. Тематика лекцій визначається робочою програмою навчальної дисципліни.

4.2.2. Лекції проводяться науково-педагогічними працівниками університету, як правило, професорами, доцентами та старшими викладачами, які мають наукові ступені або/та вчені звання, а також провідними науковцями або спеціалістами, запрошеними для читання лекцій.

4.2.3. Лектор зобов'язаний дотримуватися робочої програми навчальної дисципліни щодо тем лекційних занять, але не обмежується в питаннях трактування навчального матеріалу, формах і засобах доведення його до осіб, які навчаються.

Згідно з навчальним планом дисципліни «Міжнародні системи та глобальний розвиток» заплановано 12 тем, які вивчаються протягом 48 годин аудиторних занять (32 год. – лекції, 16 год. – семінарські заняття).

4. ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Глобальні проблеми сучасного світу	2
2	Тема 3. Конфлікти в контексті глобального розвитку	2
3	Тема 4. Міжнародний тероризм як глобальна проблема сучасності	2
4.	Тема 6. Екологічна криза як глобальна проблема	2
5	Тема 7. Міжнародні системи як об'єкт наукового дослідження	2
6	Тема 9. Структурні рівні системи міжнародних відносин	2
7	Тема 11. Ялтинсько-Потсдамська і Постбіполярна міжнародно-політичні системи та місце в них України	2
8	Тема 12. Глобалізація в міжнародних відносинах	2
	Разом	16

«Міжнародні системи та глобальний розвиток» є професійно орієнтованою складовою освітньо-професійної програми підготовки освітнього ступеня магістр спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії». Семінарські заняття покликані поглибити теоретичні та методологічні знання студентів з цієї дисципліни, сприяти формуванню ними практичних навичок щодо системи знань про основний зміст актуальних проблем сучасності, закономірностей становлення, функціонування та зміни міжнародних систем, дій та взаємодій міжнародних систем різних рівнів та структур у конкретних проявах в умовах глобального розвитку і в контексті світового політичного процесу.

Згідно підрозділу 4.5. «Положення про організацію освітнього процесу в Харківському національному університету імені В.Н. Каразіна» (<https://appmath.univer.kharkov.ua/pdf/docs/polozhennia-nova-redactsia.pdf>)

4.5.1. Семінарське заняття – вид навчального заняття, на якому науково-педагогічний працівник організує дискусію з попередньо визначених проблем.

4.5.2. Перелік тем семінарських занять визначається робочою програмою навчальної дисципліни.

4.5.4. На кожному семінарському занятті науково-педагогічний працівник оцінює осіб, які навчаються (аудиторні письмові роботи,

реферати, виступи, активність в дискусії, вміння формулювати та відстоювати свою позицію тощо).

В сучасній навчально-методичній літературі (<http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/5875/?sequence=1>) зазначається, що семінарське заняття – це вид навчального заняття, на якому викладач організує дискусію за попередньо визначеними проблемами, до яких студенти готують тези виступів на підставі індивідуально виконаних завдань (рефератів, есе, тощо), цей розділ має містити план семінарських занять, де зазначено тему, обсяг аудиторних годин за кожною темою та перелік питань, які підлягають розгляду; короткий теоретичний коментар до кожної теми, що допомагає студентові ознайомитися з сутністю питань, обговорюваних або досліджуваних на семінарському занятті, з посиланнями надодаткові науково-методичні матеріали, які дозволяють вивчити їх глибше.

Обов'язковим елементом цього розділу НМКД є визначення питань, що виносяться на обговорення та список літератури із зазначенням конкретних сторінок, необхідної для цілеспрямованої роботи студента при підготовці до цього виду занять, а також тексти ситуацій для аналізу, умови завдань тощо, які розглядаються на семінарських практичних заняттях.

В процесі підготовки питань на семінарські заняття дисципліни «Міжнародні системи та глобальний розвиток» студенти зобов'язані працювати з різноманітними джерелами інформації, допоміжною навчальною та науковою літературою, виявляти елементи самостійного наукового пошуку, намагатися створити об'єктивну картину політичної події. Студенти зобов'язані вміти аналізувати міжнародні відносини та зовнішню політику, розробляти стратегії зовнішньополітичної діяльності за результатами аналітичних досліджень і аналізу зарубіжного досвіду, використовуючи методи порівняльного аналізу.

Семінарське заняття 1. Глобальні проблеми сучасного світу

План семінару / Питання для обговорення

1. Поняття «глобальні проблеми сучасності».
2. Трактівки В. Вернадського, А. Печчеї, М. Ф. Реймерса, Й. Галтунга, А. Воднара.
3. Історичні причини виникнення головних проблем сучасного світу.
4. Класифікація глобальних проблем сучасності: соціально-економічні, політичні, екологічні, енергетичні, демографічні тощо.
5. Людська діяльність як основа появи загальнопланетарних проблем.
6. Особливості сучасної суспільної свідомості. «Суспільство споживання».

7. Глобальні проблеми сучасності як реальна загроза людському буттю.

Література:

Агаєв Н. А. Сучасний тероризм – причини і прояви / Н. А. Агаєв, М. О. Карпов, О. Ф. Хміляр, В. В. Єфімова. К. : Молода нація, 2005. 110 /

Глобалізація і безпека розвитку : кол. моногр. / О. Г. Білорус, Д. Г. Лук'яненко та ін. ; за ред. О. Г. Білоруса. К., 2001. 773 с.

Біленчук П. Д., Кофанов А. В., Кобилянський О. Л. Міжнародний тероризм: консолідований аналіз забезпечення безпеки. Навчальний посібник. Київ: ННІПС КНУВС, 2009. 72 с.

Соснін О. В. Сучасні міжнародні системи та глобальний розвиток (соціально-політичні, соціально-економічні, соціально-антропологічні виміри) : Навчальний посібник / О. В. Соснін, В. Г. Воронкова, О. Є. Постол. К.: Центр навчальної літератури. 2015. 556 с.

Galtung J. The True Worlds. A Transnational Perspective. N.Y., 2020. 469 p.

Семінарське заняття 2. Конфлікти в контексті глобального розвитку

План семінару / Питання для обговорення

1. Глобалізація світової політики та міжнародні конфлікти.
2. Типи і форми сучасних конфліктів.
3. Сутність гуманітарної інтервенції.
4. Нові принципи взаємодії держав у глобалізованому світі.
5. Концепція глобального лібералізму.
6. Ядерна зброя в сучасних міжнародних відносинах.

Література:

Алексанян А. А. Структура понять національної та міжнародної безпеки: загальні риси і розходження / А. А. Алексанян // Право. Журнал Вищої школи економіки. 2012. № 4. С. 126–133.

Біла книга 2021: Оборонна політика України. К., 2021. 124 с.

Бернадський Б. В. Міжнародні конфлікти: курс лекцій. К. : ДП «Вид. дім «Персонал», 2012. 366 с.

Володін П. В. Сучасні проблеми глобального світу // Гуманітарний вісник ЗДІА. 2010. № 40. С. 95-103.

Глобалізація і безпека розвитку : кол. моногр. / О. Г. Білорус, Д. Г. Лук'яненко та ін. ; за ред. О. Г. Білоруса. К., 2001. 773 с.

Глобальна та національна безпека: підручник / [В. І. Абрамов та ін.]; за заг. ред. Г. П. Ситника; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Громад. орг. «Акад. нац. безпеки». Київ: НАДУ, 2016. 781 с.

Гелд Д., МакГрю Е., Голдблатт, Д. Перратон Дж. Глобальні трансформації. Політика, економіка, культура. К.: Фенікс, 2020. 584 с.

Доповідь Організації Об'єднаних Націй «Дослідження концепції безпеки» А / 40/553. Організація Об'єднаних Націй [сайт]. URL: <http://www.un.org/ru/ga/40/docs/40res.shtml> (дата доступу 22.10.2017).

Коппель О.А. Міжнародні системи і глобальний розвиток / О. А. Коппель, Е. С. Пархомчук. К.: ФАДА, ЛТД, 2005. 312 с.

Лиман С. І. Роль міжнародних організацій у вирішенні питання ядерної небезпеки Корейського півострова / С. І. Лиман, А. І. Зінова // Особливості суспільно-політичного розвитку та модернізаційні процеси у країнах пострадянського простору. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції з нагоди Дня працівників дипломатичної служби України (Харків, 24 грудня 2021 року) / Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. Харків, 2022. С. 50-52.

Соснін О. В. Сучасні міжнародні системи та глобальний розвиток (соціально-політичні, соціально-економічні, соціально-антропологічні виміри) : Навчальний посібник / О. В. Соснін, В. Г. Воронкова, О. Є. Постол. К.: Центр навчальної літератури. 2015. 556 с.

Суліма Є. М. Глобальний соціальний порядок постіндустріалізму / Є. М. Суліма. Вид. 2-е, допов. К.: Генеза, 2004. 336 с.

Сучасна глобалістика: провідні концепції і модерна практика : Навч. посіб. / В. М. Бебик, С. О. Шергін, Л. О. Дегтерьова. К. : Ун-т «Україна», 2006. 208 с.

Семінарське заняття 3. Міжнародний тероризм як глобальна проблема сучасності

План семінару / Питання для обговорення

1. Міжнародний тероризм як соціально-політичне явище і глобальна проблема.

2. Форми і методи терористичної діяльності.

3. Типи і види міжнародного тероризму.

4. Діяльність європейських терористів (ОАС, «Червоні бригади», ЕТА, ІРА) та її наслідки.

5. Ісламський екстремізм. Акції руху «Талібан», «Аль-Каїди», ХАМАС тощо. Діяльність міжнародних наркокартелів і їх вплив на світову політику.

6. Міжнародне співробітництво в сфері протидії міжнародному тероризму та ідеологічному екстремізму.

Література:

Агаєв Н. А. Сучасний тероризм – причини і прояви / Н. А. Агаєв, М. О. Карпов, О. Ф. Хміляр, В. В. Єфімова. К. : Молода нація, 2005. 110 с.

Бадах Ю. Г. «Холодна війна» та її виміри (1946-1991) / Ю. Г. Бадах. К.: КНТЕУ, 2009. 456 с.

Бернадський Б. В. Міжнародні конфлікти: курс лекцій. К. : ДП «Вид. дім «Персонал», 2012. 366 с.

Біленчук П.Д., Кофанов А.В., Кобилянський О.Л. Міжнародний тероризм: консолідований аналіз забезпечення безпеки. Навчальний посібник. Київ: ННІПСК КНУВС, 2009. 72 с.

Біленчук П.Д., Кравчук В.В., Кравчук О.В., Кулик В.М. Сучасний тероризм: світові, вітчизняні та регіональні тенденції. Навч. посіб. Хмельницький: Хм.ЦНТЕІ, 2008. 212 с.

Володін П.В. Сучасні проблеми глобального світу // Гуманітарний вісник ЗДІА. 2010. № 40. С. 95-103.

Глобалізація і безпека розвитку : кол. моногр. / О. Г. Білорус, Д. Г. Лук'яненко та ін. ; за ред. О. Г. Білоруса. К., 2001. 773 с.

Коппель О.А. Міжнародні системи і глобальний розвиток / О. А. Коппель, Е. С. Пархомчук. К.: ФАДА, ЛТД, 2005. 312 с.

Соснін О. В. Сучасні міжнародні системи та глобальний розвиток (соціально-політичні, соціально-економічні, соціально-антропологічні виміри) : Навчальний посібник / О. В. Соснін, В. Г. Воронкова, О. Є. Постол. К.: Центр навчальної літератури. 2015. 556 с.

Fuller G. E. The Future of Political Islam. New York/Houndmills: Palgrave MacMillan, 2004. 248 p.

Horowitz D. Ethnic Groups in Conflict. Updated Edition With a New Preface. University of California Press. 2000. 711 p.

Семінарське заняття 4. Екологічна криза як глобальна проблема

План семінару / Питання для обговорення

1. Забруднення навколошнього середовища та землі як результат антропогенної діяльності людства.
2. Забруднення атмосфери та гідросфери землі, освоєння ближнього космосу та його наслідки.
3. Проблема вичерпності природних ресурсів.
4. Країни Сходу та Європи в боротьбі з екологічною кризою.

Література:

Глобалізація і безпека розвитку : кол. моногр. / О. Г. Білорус, Д. Г. Лук'яненко та ін. ; за ред. О. Г. Білоруса. К., 2001. 773 с.

Коппель О.А. Міжнародні системи і глобальний розвиток / О. А. Коппель, Е. С. Пархомчук. К.: ФАДА, ЛТД, 2005. 312 с.

Ороховська Л. А., Кошетар У. П. Екологічні стратегії ТНК в концепції сталого розвитку // Проблеми системного підходу в економіці: збірник наукових праць. 2021. Вип. 1 (81). Ч. 1. С.22-28.

Сардак С.Е., Пахалюк Т.О. Проблеми навколишнього середовища в сучасних міжнародних економічних відносинах // Світове господарство і міжнародні економічні відносини. 2018. №23. С 21-23.

Соснін О. В. Сучасні міжнародні системи та глобальний розвиток (соціально-політичні, соціально-економічні, соціально-антропологічні виміри) : Навчальний посібник / О. В. Соснін, В. Г. Воронкова, О. Є. Постол. К.: Центр навчальної літератури. 2015. 556 с.

Семінарське заняття 5. Міжнародні системи як об'єкт наукового дослідження

План семінару / Питання для обговорення

1. Сутність та основні характеристики системності. Системні функції в науці.
2. Термінологічний апарат системної теорії.
3. Міжнародні відносини крізь призму системності.
4. Принципи системного аналізу явища міжнародних відносин.

Література:

Коппель О.А. Міжнародні системи і глобальний розвиток / О. А. Коппель, Е. С. Пархомчук. К.: ФАДА, ЛТД, 2005. 312 с.

Міжнародні відносини та світова політика: Підручник / Кер. авт. кол. В. Ю. Крушинський; за ред. В. А. Манжолі. К.: ВПЦ «Київський університет», 2010. 863 с.

Міжнародні системи і глобальний розвиток : підручник / Кер. авт. колективу О.А. Коппель; за ред. Л.В. Губерського, В.А. Манжолі. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 606 с.

Соснін О. В. Сучасні міжнародні системи та глобальний розвиток (соціально-політичні, соціально-економічні, соціально-антропологічні виміри) : Навчальний посібник / О. В. Соснін, В. Г. Воронкова, О. Є. Постол. К.: Центр навчальної літератури. 2015. 556 с.

Buzan B., Little R. International Systems in World History. Remaking the Study of International Relations. Oxford: Oxford University Press, 2000. 472 p.

Семінарське заняття 6. Структурні рівні системи міжнародних відносин

План семінару / Питання для обговорення

1. Міжнародні центри впливу, проміжна зона та периферія системи міжнародних відносин.
2. Глобальний рівень системи міжнародних відносин.
3. Регіональний рівень системи міжнародних відносин. Підвищення ролі регіону в міжнародних відносинах.

4. Рівень двосторонніх відносин.
5. Транснаціональний рівень системи міжнародних відносин.

Література:

Коппель О. А. Міжнародні системи і глобальний розвиток / О. А. Коппель, Е. С. Пархомчук. К.: ФАДА, ЛТД, 2005. 312 с.

Міжнародні відносини та світова політика: Підручник / Кер. авт. кол. В. Ю. Крушинський; за ред. В. А. Манжолі. К.: ВПЦ «Київський університет», 2010. 863 с.

Міжнародні системи і глобальний розвиток : підручник / Кер. авт. колективу О.А. Коппель; за ред. Л. В. Губерського, В.А. Манжолі. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 606 с.

Соснін О. В. Сучасні міжнародні системи та глобальний розвиток (соціально-політичні, соціально-економічні, соціально-антропологічні виміри) : Навчальний посібник / О. В. Соснін, В. Г. Воронкова, О. Є. Постол. К.: Центр навчальної літератури. 2015. 556 с.

Buzan B. International Systems in World History. Remaking the Study of International Relations / B. Buzan, R., Little. Oxford: Oxford University Press, 2000. 472 p.

Семінарське заняття 7. Ялтинсько-Потсдамська і Постбіполярна міжнародно-політичні системи та місце в них України

План семінару / Питання для обговорення

1. Особливості та етапи розвитку Ялтинсько-Потсдамської системи міжнародних відносин.
2. Специфіка переходу від біполярної до сучасної міжнародної системи.
3. Регіональні проблеми сучасних міжнародних відносин.
4. Механізми регулювання сучасного міжнародного порядку.
5. Інтеграційні та дезінтеграційні процеси в сучасному світі.
6. Проблема визначення національних інтересів України.
7. Україна в інтеграційних процесах сучасності.
8. Євроатлантичний вимір зовнішньої політики України.
9. Україна в системі європейської безпеки. Російсько-українська війна.

Література:

Бадах Ю. Г. «Холодна війна» та її виміри (1946-1991) / Ю. Г. Бадах. К.: КНТЕУ, 2009. 456 с.

Бжезінський З. Велика шахівниця. Американська першість та її стратегічні імперативи / З. Бжезінський. Львів: Лілея-НВ, 2000. 236 с.

Гальчинський А. С. Україна на перехресті геополітичних інтересів / Гальчинський А. С. К.: Знання України, 2002. 178 с.

Європейська інтеграція України: політико-правові проблеми / [за ред. В. П. Горбатенка]: [Монографія]. К.: ТОВ «Вид-во Юридична думка». 2006. 332 с.

Іваницька О. П. Зовнішня політика країн Західної Європи та Північної Америки у постбіполярний період (1990-і – 2000-і роки): Навч. посіб / О. П. Іваницька. К.: Видавничий Дім «Слово», 2012. 720 с.

Історія міжнародних відносин (від Стародавнього світу до початку ХХ ст.): Навч. посіб. / Я. Б. Турчин, Р. Б. Демчишак, Т. І. Плазова. Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2013. 139 с.

Кучменко Е. М. Історія міжнародних відносин першої половини ХХ ст.: у 2 ч. / Е. М. Кучменко. К.: ІПК ДСЗУ, 2007. Ч. 1. 369 с.; Ч. 2. 386 с.

Лиман С. І., Парфіненко А. Ю. Тимор і його команда : діяльність провідних акторів та міжнародних організацій щодо конфлікту в Тимор-Лешті // Україна та країни Східної та Південно-Східної Азії : досвід модернізації та перспективи взаємодії : Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з нагоди 75-річчя створення ООН (13 листопада 2020 року). Харків, 2020. С. 71-74.

Лиман С. І., Зінова А. І. Роль міжнародних організацій у вирішенні питання ядерної небезпеки Корейського півострова // Особливості суспільно-політичного розвитку та модернізаційні процеси у країнах пострадянського простору. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції з нагоди Дня працівників дипломатичної служби України (Харків, 24 грудня 2021 року) / Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. Харків, 2022. С. 50-52.

Лиман С. І. Оборонний пакт AUKUS : інструмент безпеки чи крок до загострення конфліктів в Індо-Тихоокеанському регіоні // Міжнародні економічні відносини. Сталий розвиток України в умовах глобалізації та Європейської економічної інтеграції: проблеми, перспективи, ефективність. ФЕНІКС-2022: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (31 травня 2022 року, м. Харків). Х., 2022. С. 93-95.

Міжнародні відносини та світова політика: Підручник / Кер. авт. кол. В. Ю. Крушинський; за ред. В. А. Манжолі. К.: ВПЦ «Київський університет», 2010. 863 с.

Міжнародні системи і глобальний розвиток : підручник / Кер. авт. колективу О.А. Коппель; за ред. Л.В. Губерського, В.А. Манжолі. К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2008. 606 с.

Sanderson S. K. Civilizations and world systems: studying world-historical change. 2017. 348 p.

Семінарське заняття 8. Глобалізація в міжнародних відносинах

План семінару / Питання для обговорення

1. Етимологія та зміст категорії глобалізація.
2. Глобалізація і глобалізм. Глобалізм як неоліберальна концепція глобалізації.

3. «Вашингтонський консенсус» як базова доктрина ліберального трактування глобалізації.
4. «Поствашингтонський консенсус».
5. Основні парадигми, наукові школи дослідження глобалізації.
6. Історичні форми глобалізації міжнародних відносин.
7. Політична глобалізація як новий тип міждержавних відносин .
8. Культурна глобалізація.
9. Становлення і розвиток глобальних економічних відносин.
10. Світове господарство як міжнародна економічна система.

Література:

Глобалізація і безпека розвитку : кол. моногр. / О. Г. Білорус, Д. Г. Лук'яненко та ін. ; за ред. О. Г. Білоруса. К., 2001. 773 с.

Соснін О. В. Сучасні міжнародні системи та глобальний розвиток (соціально-політичні, соціально-економічні, соціально-антропологічні виміри) : Навчальний посібник / О. В. Соснін, В. Г. Воронкова, О. Є. Постол. К.: Центр навчальної літератури. 2015. 556 с.

Суліма Є. М. Глобальний соціальний порядок постіндустріалізму / Є. М. Суліма. Вид. 2-е, допов. К.: Генеза, 2004. 336 с.

Сучасна глобалістика: провідні концепції і модерна практика : Навч. посіб. / В. М. Бебик, С. О. Шергін, Л. О. Дегтерьова. К. : Ун-т "Україна", 2006. 208 с.

Транснаціональні корпорації / І. О. Давидова, К. Ю. Величко, О. І. Печенка. Харків : Форт, 2018. 175 с.

Blankley T. The West's Last Chance: Will We Win the Clash of Civilizations? / Blankley T. Washington, D.C., Regnery Publishing, Inc., 2005.

Galtung J. The True Worlds. A Transnational Perspective. N.Y., 2020. 469 p.

5. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Обов'язковою складовою частиною навчального процесу є самостійне опрацювання відповідної наукової та спеціальної літератури. Передбачено самостійну роботу з підручниками, посібниками, словниками, навчальною та довідковою літературою.

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
1	Глобальні проблеми сучасного світу Розширити лекційний матеріал інформацією про головні особливості сучасної суспільної свідомості	7
2	Проблема нерівномірного розвитку країн світу, соціальної нерівності, бідності	7

	Проаналізувати динаміку розвитку глобальних проблем в першій чверті XXI століття	
3	Конфлікти в контексті глобального розвитку Проаналізувати міжнародні переговори в першій чверті XXI століття щодо обмеження ядерної зброї та зниження її кількості	7
4	Міжнародний тероризм як глобальна проблема сучасності Визначити співвідношення понять тероризм і військові дії, тероризм і злочинність	7
5	Міжнародна міграція робочої сили в умовах глобального розвитку Проаналізувати, як питання прав національних меншин впливає на сучасні міжнародні відносини?	7
6	Екологічна криза як глобальна проблема Лекційний матеріал доповнити інформацією про можливі шляхи вирішення екологічної проблеми в світі	7
7	Міжнародні системи як об'єкт наукового дослідження Зробити порівняльний аналіз кожного із підходів до дослідження міжнародних систем	7
8	Структура і функції міжнародних систем Лекційний матеріал доповнити інформацією про закономірності функціонування та розвитку міжнародної системи	7
9	Структурні рівні системи міжнародних відносин З'ясувати, що виступає головним критерієм виокремлення різних рівнів міжнародних відносин	7
10	Історичні форми системи міжнародних відносин (до сер. XX ст.) Проаналізувати, якими є дії основних системоутворювальних елементів для збереження системи	7
11	Ялтинсько-Потсдамська і Постбіполярна міжнародно-політичні системи та місце в них України Лекційний матеріал доповнити інформацією про особливості структури міжнародної системи в умовах постбіполярності	6
12	Глобалізація в міжнародних відносинах Проаналізувати сутність світового господарства як єдиного наднаціонального світогосподарського організму	6
13	Підготовка до контрольної роботи, що передбачена навчальним планом	6
	Разом	88

6. ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

Індивідуальне навчально-дослідне завдання студента є видом позааудиторної самостійної роботи студента навчального чи навчально-дослідницького характеру, яке виконується в процесі вивчення програмного матеріалу навчального курсу і завершується разом із складанням підсумкового заліку із даної навчальної дисципліни. Метою такого виду роботи виступає самостійне вивчення частини програмного матеріалу, систематизація, поглиблення, узагальнення, закріплення та

практичне застосування знань студента з навчального курсу та розвиток навичок самостійної роботи.

Індивідуальні завдання з дисципліни сприяють більш поглибленому вивченню студентом теоретичного матеріалу, формуванню вмінь використання знань для вирішення відповідних практичних завдань.

Для покращення підготовки майбутнього магістра, поглиблення запропонованого під час лекцій матеріалу застосовуються такі види індивідуальних завдань як контрольна робота, аналітичні огляди тощо.

Контрольна робота, передбачена навчальним планом, проводиться у вигляді тестових завдань в кінці семестру, після вивчення студентами тем №1-12 (відповідно до тем лекцій). Контрольна робота виконується протягом однієї академічної години. Студент одержує 1 бал за кожну вірну відповідь. Максимальна кількість балів, що отримує студент після її виконання – 12.

7. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Методи навчання, як впорядковані способи взаємопов'язаної, целеспрямованої діяльності викладача та студентів, спрямовані на ефективне розв'язання навчально-виховних завдань, реалізуються через систему прийомів та засобів навчальної діяльності. Прийоми навчання (конкретні дії викладача та студентів), спрямовані на реалізацію вимог методів. Засоби навчання – різноманітне навчальне обладнання, яке використовується у системі пізнавальної діяльності, зокрема, технічні засоби.

7.1. Словесні методи навчання:

- лекція;
- бесіда;
- розповідь;
- пояснення.

7.2. Наочні методи навчання:

- ілюстрація;
- демонстрація.

7.3. Практичні методи навчання:

- метод робіт із письмовими джерелами;
- метод робіт із аудіо/відеоматеріалами;
- практичні заняття.

8. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

При вивченні дисципліни «Міжнародні системи та глобальний розвиток» застосовуються наступні методи контролю: усний, письмовий та тестовий.

Контроль з дисципліни складається з поточного контролю, який проводиться у формі усного опитування або письмового експрес-контролю на лекціях, у формі виступів студентів при обговоренні питань на проблемних лекціях, у формі тестування, тощо. Результати поточного контролю (поточна успішність) враховуються при визначенні підсумкової залікової оцінки з дисципліни.

Засвоєння тем (поточний контроль) здійснюється на семінарських заняттях відповідно до контрольних цілей. Основне завдання поточного контролю – перевірка рівня підготовки студентів до виконання конкретної роботи.

Застосовуються такі методи контролю підготовки студентів:

- усні відповіді на семінарських заняттях;
- письмового експрес-контролю;
- колоквиум;
- тестові завдання;
- виконання творчих завдань;
- розв'язування ситуаційних задач;
- виконанням індивідуальної роботи (реферати, доповіді, інформаційні повідомлення, аналітичні огляди, підготовка мультимедійних презентацій).

Підсумковий семестровий контроль здійснюється під час проведення заліку. Загальна кількість балів за успішне виконання залікових завдань – 40. Час виконання – до 40 хвилин.

Вміст залікового білета й оцінювання відповідей на заліку:

Тестові питання – 40 балів (40 питань по 1 б. за кожну правильну відповідь)

УВАГА! У разі використання заборонених джерел на заліку студент на вимогу викладача залишає аудиторію та одержує загальну нульову оцінку (0).

9. СХЕМА НАРАХУВАННЯ БАЛІВ. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Схема нарахування балів

Поточний контроль є складовою системи організації навчального процесу. Завданням поточного контролю є оцінювання знань, умінь та практичних навичок студентів, набутих під час засвоєння окремого розділу дисципліни. Розділ – це логічно завершена частина теоретичного та практичного навчального матеріалу з навчальної дисципліни. Кожен окремий розділ включає завдання для самостійної роботи, письмові контрольні роботи тощо. Оцінка за розділ – це сума балів, отриманих студентом за виконання всіх видів робіт, передбачених цим розділом.

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських занять, підсумкового контролю за підсумками вивчення розділу. Сума

балів, які студент денної форми навчання може набрати за поточним контролем, дорівнює 60.

Підсумковий контроль засвоєння розділів здійснюється по їх завершенню на семінарських заняттях.

Оцінка успішності студента з дисципліни є рейтинговою і виставляється за багатобальною шкалою з урахуванням оцінок засвоєння окремих розділів.

Семестровий підсумковий контроль з дисципліни є обов'язковою формою контролю навчальних досягнень студента. Він проводиться відповідно до навчального плану у вигляді семестрового заліку в терміни, встановлені графіком навчального процесу та в обсязі навчального матеріалу, визначеному цією робочою програмою дисципліни «Глобальна безпека та міжнародні конфлікти».

Підсумковий семестровий контроль здійснюється під час проведення залікув 1 семестрі. Загальна кількість балів за успішне виконання залікових завдань (усні відповіді на семінарських заняттях, тести, письмовий експрес-контроль) – 40.

Сумарна оцінка за вивчення дисципліни розраховується як сума поточних оцінок та балів, отриманих за результатами підсумкового семестрового контролю. Загальна сума балів поточних і підсумкового семестрового контролю складає 100.

Оцінка студента за підсумками вивчення розділу складається за результатами поточного контролю за підсумками вивчення розділу та під час проведення семінарських занять. Кожна відповідь на семінарських заняттях оцінюється максимум в 6 балів.

Поточний контроль, самостійна робота									Індивідуальне завдання	Всього	Залік	Сума
семінар	T1	T3	T4	T6	T7	T9	T11	T12	Контрольна робота			
макс. бал	6	6	6	6	6	6	6	6	12	60	40	100

T1, T2 ... – теми семінарів

Усний виступ та виконання письмового завдання, тестування	Критерії поточного оцінювання знань студентів
---	---

6	Відповідь студента є правильною, обґрунтованою, логічною, містить аналіз і систематизацію, зроблені аргументовані висновки; відповідь обов'язково супроводжується презентацією; студент активно працює протягом усього семінарського заняття, демонструє глибоке оволодіння лекційним матеріалом, а також знання спеціальної літератури, здатний висловити власне ставлення до альтернативних міркувань з конкретної проблеми, проявляє вміння самостійно та аргументовано викладати матеріал, впевнено відповідає на додаткові запитання.
5	Студент в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст питань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу; відповідь супроводжується презентаційним матеріалом; під час відповіді допущені не суттєві помилки.
4	Студент достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, в основному розкриває зміст питань; відповідь супроводжується презентацією; у процесі підготовки доповіді студентом було використано основну літературу, відповідаючи на запитання студент виявляє знання лекційного матеріалу, в процесі викладання деяких позицій не вистачає достатньої глибини та аргументації; студент не впевнено відповідає на додаткові запитання, допускаючи, при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки.
3	В цілому студент володіє навчальним матеріалом, під час усних виступів та письмових відповідей викладає його основний зміст, виявляє знання лекційного матеріалу, навчальної літератури, намагається аналізувати факти й події, робити висновки; під час підготовки відповіді не була використана рекомендована література; у відповіді допущено суттєві неточності та помилки.
2	Бали нараховуються в разі якщо відповідь відтворює основні положення навчального матеріалу на рівні запам'ятовування без достатнього розуміння; студент у цілому оволодів суттю питань з даної теми, втім, відсутні глибокий та всебічний аналіз представленого матеріалу, а також його обґрунтування та аргументація; студент не проявляє активності на практичних заняттях, відповідає лише за викликом викладача, дає неповні відповіді на запитання, припускається грубих помилок при висвітленні теоретичного матеріалу.
1	Студент частково володіє навчальним матеріалом, не в змозі викласти зміст більшості питань теми під час усних виступів та письмових відповідей, допускаючи при цьому суттєві помилки.
0	Студент не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

Шкала оцінювання

	Оцінка
--	--------

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	для дворівневої шкали оцінювання
90 – 100	зараховано
70-89	
50-69	
1-49	не зараховано

10. ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Поняття «глобальні проблеми сучасності».
2. Трактівки В. Вернадського, А. Печчеї, М. Ф. Реймерса, Й. Галтунга, А. Воднара.
3. Історичні причини виникнення головних проблем сучасного світу.
4. Класифікація глобальних проблем сучасності: соціально-економічні, політичні, екологічні, енергетичні, демографічні тощо.
5. Людська діяльність як основа появи загальнопланетарних проблем.
6. Особливості сучасної суспільної свідомості. «Суспільство споживання».
7. Глобальні проблеми сучасності як реальна загроза людському буттю.
8. Причини нерівномірності соціально-економічного розвитку країн і регіонів світу.
9. Глобальне протиріччя у світі між багатою Північчю і бідним Півднем.
10. Шляхи подолання економічної відсталості країн.
11. Бідність як сприятливе середовище формування кримінального свідомості, ідей релігійного фундаменталізму, націоналізму, правого і лівого політичного екстремізму.
12. Проблема соціальної нерівності.
13. Проблема голоду.
14. Демографічна проблема. Етнічна міграція.
15. Поширення СНІДу. Діяльність міжнародних організацій у запобіганні виникненню нових епідеміологічна небезпечних хвороб.
16. Глобалізація світової політики та міжнародні конфлікти.
17. Типи і форми сучасних конфліктів.
18. Сутність гуманітарної інтервенції.
19. Нові принципи взаємодії держав у глобалізованому світі.
20. Концепція глобального лібералізму.
21. Ядерна зброя в сучасних міжнародних відносинах.
22. Міжнародний тероризм як соціально-політичне явище і глобальна проблема.
23. Форми і методи терористичної діяльності.
24. Типи і види міжнародного тероризму.

25. Діяльність європейських терористів (ОАС, «Червоні бригади», ЕТА, ІРА) та її наслідки.
26. Ісламський екстремізм. Акції руху «Талібан», «Аль-Каїди», ХАМАС тощо. Діяльність міжнародних наркокартелів і їх вплив на світову політику.
27. Міжнародне співробітництво в сфері протидії міжнародному тероризму та ідеологічному екстремізму.
28. Головні причини міграційних процесів у сучасному світі.
29. Статус біженців та внутрішньо переміщених осіб : міжнародно-правові гарантії.
30. Основні принципи формування міграційної політики у сучасному світі. Безпековий вимір в сучасних міграційних процесах.
31. Міграційна політика країн ЄС.
32. Проблема сучасної нелегальної міграції.
33. Міграційна політика незалежної України.
34. Сутність термінів «національні меншини», «етнічні меншини», «корінні народи».
35. Асиміляція, мультикультуралізм та інші спроби вирішення проблеми національних меншин.
36. Забруднення навколошнього середовища та землі як результат антропогенної діяльності людства.
37. Забруднення атмосфери та гідросфери землі, освоєння ближнього космосу та його наслідки.
38. Проблема вичерпності природних ресурсів.
39. Країни Сходу та Європи в боротьбі з екологічною кризою
40. Сутність та основні характеристики системності. Системні функції в науці
41. Термінологічний апарат системної теорії.
42. Міжнародні відносини крізь призму системності.
43. Принципи системного аналізу явища міжнародних відносин.
44. Структура і процес у міжнародній системі.
45. Стабільність та безпека міжнародних систем.
46. Поняття та теорії міжнародного середовища.
47. Міжнародні центри впливу, проміжну зона та периферія системи міжнародних відносин.
48. Глобальний рівень системи міжнародних відносин.
49. Регіональний рівень системи міжнародних відносин. Підвищення ролі регіону в міжнародних відносинах.
50. Рівень двосторонніх відносин.
51. Транснаціональний рівень системи міжнародних відносин.
52. Загальний алгоритм існування, збереження та руйнування історичних форм світових систем.
53. Регіональні системи довестфальського світоустрою.
54. Основні характеристики Вестфальської світополітичної моделі світу.

55. Основні етапи розвитку Вестфальської системи міжнародних відносин.
56. Віденська міжнародна система, її головні актори та особливості.
57. Причини руйнування Віденської системи.
58. Особливості, етапи та причини краху Версальсько-Вашингтонської системи міжнародних відносин.
59. Особливості та етапи розвитку Ялтинсько-Потсдамської системи міжнародних відносин.
60. Специфіка переходу від біполярної до сучасної міжнародної системи.
61. Регіональні проблеми сучасних міжнародних відносин.
62. Механізми регулювання сучасного міжнародного порядку.
63. Інтеграційні та дезінтеграційні процеси в сучасному світі.
64. Проблема визначення національних інтересів України.
65. Україна в інтеграційних процесах сучасності.
66. Євроатлантичний вимір зовнішньої політики України.
67. Україна в системі європейської безпеки. Російсько-українська війна.
68. Етимологія та зміст категорії глобалізація.
69. Глобалізація і глобалізм. Глобалізм як неоліберальна концепція глобалізації.
70. «Вашингтонський консенсус» як базова доктрина ліберального трактування глобалізації.
71. «Поствашингтонський консенсус».
72. Основні парадигми, наукові школи дослідження глобалізації.
73. Історичні форми глобалізації міжнародних відносин.
74. Політична глобалізація як новий тип міждержавних відносин.
75. Культурна глобалізація.
76. Становлення і розвиток глобальних економічних відносин.
77. Світове господарство як міжнародна економічна система.

11. ПОЛІТИКА ЩОДО АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Академічна доброчесність здобувачів вищої освіти є важливою умовою для опанування дисципліни і отримання задовільної оцінки з предмету.

Згідно Статті 1 «Закону України Про академічну доброчесність» від 30.08.2022 №13(18), академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил провадження академічної діяльності, які є обов’язковими для всіх учасників (суб’єктів) такої діяльності та спрямовані на забезпечення довіри до результатів навчання, досліджень та творчості. Академічною діяльністю для цілей цього Закону є навчальна, педагогічна, викладацька, наукова (творча), науково-педагогічна, науковоорганізаційна, науково-технічна. Суб’єктами академічної діяльності є учасники освітнього процесу, наукові працівники, особи, залучені до процедур забезпечення якості освіти, особи, залучені до організації і проведення конкурсів у сфері освіти і науки, оцінювання суб’єктів наукової і науково-технічної

діяльності, наукових (творчих) та науково-технічних результатів і проєктів.

Основні вимоги щодо забезпечення академічної доброчесності здобувачами вищої освіти зазначені у Статті 6. «Дотримання академічної доброчесності для здобувачів освіти та вступників»: 1. Здобувачі освіти та вступники зобов'язані виконувати вступні, навчальні, контрольні, кваліфікаційні, конкурсні та інші види завдань самостійно. Самостійність у виконанні завдання означає, що воно має бути виконане: 1) для індивідуальних завдань – особисто здобувачем, а для групових завдань – лише визначеною групою здобувачів, без втручання та/або допомоги інших осіб (якщо інше не передбачено умовами виконання завдання), під керівництвом та контролем педагогічних, науково-педагогічних, наукових працівників, які у встановленому закладом освіти (науковою установою) порядку визначені керівниками (якщо виконання завдання передбачає таке керівництво), та з урахуванням індивідуальних потреб і можливостей осіб з особливими освітніми потребами; 2) без використання недозволених джерел інформації якщо умови та характер завдання передбачають такі обмеження. 2. Якщо виконання завдання передбачає створення академічного твору, він має відповідати вимогам, визначеним статтею 4 цього Закону з урахуванням особливостей вимог до відповідних творів, визначених законодавством та/або закладом освіти (науковою установою)».

Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти регулюється Положенням «Про організацію освітнього процесу в Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна».

Зазначене положення визначає академічну недоброчесність як несамостійне виконання здобувачем вищої освіти екзаменаційних, залікових, контрольних, курсових робіт, індивідуальних завдань, списування, використання заборонених на контрольному заході навчальних та довідкових матеріалів, відтворення у своїх працях чужих опублікованих результатів (текстів) без належного посилання на автора, фальсифікація результатів.

Списування (в т.ч. із використанням мобільних пристроїв) під час контрольних робіт заборонено. У разі порушення здобувачем вищої освіти академічної доброчесності (списування, плагіат, фабрикація), робота оцінюється незадовільно та має бути виконана повторно. При цьому викладач залишає за собою право змінити тему завдання.

Якщо академічну недоброчесність виявлено при перевірці екзаменаційної, залікової, контрольної, курсової роботи, іншого індивідуального завдання, оцінка здобувача вищої освіти за виконання екзаменаційної, залікової, контрольної, курсової роботи, індивідуального завдання має бути знижена до 0 балів.

Якщо академічну недоброчесність виявлено при проведенні контрольного заходу, науково-педагогічний працівник, який проводив захід, сповіщає службовою запискою декана факультету (директора

навчально-наукового інституту) та завідувача кафедри про факт виявлення академічної недоброчесності. Здобувач вищої освіти, винний в академічній недоброчесності, може бути видалений з аудиторії, де проводиться контрольний захід, а його оцінка за виконання роботи має бути знижена до 0 балів.

У разі проведення екзамену в дистанційній формі використовується LMS платформа «Moodle» з автентифікацією здобувача у режимі відеоконференції. Реєстрація (допуск до складання) учасників освітнього процесу, а також обмін контрольними (підсумковими) завданнями та відповідями на них здійснюється винятково з корпоративної електронної пошти Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (домен – karazin.ua) із забезпеченням академічної доброчесності. При проведенні екзамену в дистанційній формі використовуються технічні і програмні засоби, які дозволяють забезпечити аудіо- і відео- фіксацію.

12. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Методичне забезпечення

Міжнародні системи і глобальний розвиток : методичні рекомендації для семінарських занять, самостійної роботи, виконання індивідуальних завдань для студентів спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» другого (магістерського) рівня / укл. Г.С. Панасенко. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2019. 42 с.

Основна література

1. Бебик В. М. Сучасна глобалістика: провідні концепції і модерна практика / В. М. Бебик, С. О. Шергін, Л. О. Дегтерьова. К.: Університет «Україна», 2006. 208 с.

2. Воронкова В. Г. Філософія глобалізації: соціоантропологічні, соціоекономічні та соціокультурні виміри / В. Г. Воронкова. Запоріжжя : ЗДІА, 2010. 272 с.

3. Гелд Д. Глобальні трансформації. Політика, економіка, культура / Д. Гелд, Е. МакГрю, Д. Голдблатт, Дж. Перратон. К.: Фенікс, 2020. 584 с.

4. Глобалізація і безпека розвитку : кол. моногр. / О. Г. Білорус, Д. Г. Лук'яненко та ін. ; за ред. О. Г. Білоруса. К., 2001. 773 с.

5. Книш М. Глобальні проблеми людства: Навч. посібник / М. Книш, Л. Котик. Львів: Простір-М, 2021. 130 с.

6. Коппель О.А. Міжнародні системи і глобальний розвиток / О. А. Коппель, Е. С. Пархомчук. К.: ФАДА, ЛТД, 2005. 312 с.

7. Міжнародні відносини та світова політика: Підручник / Кер. авт. кол. В. Ю. Крушинський; за ред. В. А. Манжолі. К.: ВПЦ «Київський університет», 2010. 863 с.

8. Міжнародні системи і глобальний розвиток : підручник / Кер. авт. колективу О. А. Коппель; за ред. Л. В. Губерського, В.А. Манжолі. К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет, 2008. 606 с.

9. Соснін О. В. Сучасні міжнародні системи та глобальний розвиток (соціально-політичні, соціально-економічні, соціально-антропологічні виміри) : Навчальний посібник / О. В. Соснін, В. Г. Воронкова, О. Є. Постол. К.: Центр навчальної літератури. 2015. 556 с.

10. Стратегічні комунікації в міжнародних відносинах. Монографія / В. М. Бебик, С. І. Копійка, Є. А. Макаренко та ін. К.: Вадекс, 2019. 442 с.

11. Суліма Є. М. Глобальний соціальний порядок постіндустріалізму / Є. М. Суліма. Вид. 2-е, допов. К.: Генеза, 2004. 336 с.

Допоміжна література

1. Агаєв Н. А. Сучасний тероризм – причини і прояви / Н. А. Агаєв, М. О. Карпов, О. Ф. Хміляр, В. В. Єфімова. К. : Молода нація, 2005. 110 с.

2. Алексанян А. А. Структура понять національної та міжнародної безпеки: загальні риси і розходження / А. А. Алексанян // Право. Журнал Вищої школи економіки. 2012. № 4. С. 126–133.

3. Бадах Ю. Г. «Холодна війна» та її виміри (1946-1991) / Ю. Г. Бадах. К.: КНТЕУ, 2009. 456 с.

4. Бернадський Б. В. Міжнародні конфлікти: курс лекцій / Б. В. Бернадський. К. : ДП «Вид. дім «Персонал», 2012. 366 с.

5. Біленчук П. Д. Міжнародний тероризм: консолідований аналіз забезпечення безпеки. Навчальний посібник / П. Д. Біленчук, А. В. Кофанов, О. Л. Кобилянський. К.: ННІПСК КНУВС, 2009. 72 с.

6. Бжезінський З. Велика шахівниця. Американська першість та її стратегічні імперативи / З. Бжезінський. Львів: Лілея-НВ, 2000. 236 с.

7. Біла книга 2021. Оборонна політика України. Київ: Міністерство оборони України, 2022. 120 с.

8. Біленчук П.Д., Кравчук В.В., Кравчук О.В., Кулик В.М. Сучасний тероризм: світові, вітчизняні та регіональні тенденції. Навч. посіб. Хмельницький: Хм.ЦНТЕІ, 2008. 212 с.

9. Білорус В. С. Синергетика і самоорганізація в економічній діяльності: Навч. посіб. / В. С. Білорус. К.: КНЕУ, 2007. 377 с.

10. Володін П. В. Сучасні проблеми глобального світу / П. В. Володін // Гуманітарний вісник ЗДІА. 2010. № 40. С. 95-103.

11. Гальчинський А. С. Україна на перехресті геополітичних інтересів / Гальчинський А. С. К.: Знання України, 2002. 178 с.

12. Глобальна та національна безпека : підручник / за заг. ред. Г. П. Ситника. К. : НАДУ, 2016. 764 с.

13. Доповідь Організації Об'єднаних Націй «Дослідження концепції безпеки» А / 40/553. Організація Об'єднаних Націй [сайт]. URL: <http://www.un.org/ru/ga/40/docs/40res.shtml> (дата доступу 22.10.2017).
14. Європейська інтеграція України: політико-правові проблеми / [за ред. В. П. Горбатенка]: [Монографія]. К.: ТОВ "Вид-во "Юридична думка". 2006. 332 с.
15. Журавльова Л. В. Політика Сполучених Штатів Америки щодо протидії незаконному обігу наркотиків у діалозі США – Латинська Америка (1980-ті – 1990-ті рр.) / Л. В. Журавльова // Zaporizhzhia Historical Review. 2021. Vol. 5(57). С. 208-218.
16. Зовнішня політика України в умовах глобалізації. Анотована історична хроніка міжнародних відносин (1991-2003) / С. В. Віднянський [та ін.]; НАН України, Інститут історії України. К.: Генеза, 2004. 616 с.
17. Іваницька О. П. Зовнішня політика країн Західної Європи та Північної Америки у постбіполярний період (1990-і – 2000-і роки): Навч. посіб. / О. П. Іваницька. К.: Видавничий Дім «Слово», 2012. 720 с.
18. Історія міжнародних відносин (від Стародавнього світу до початку ХХ ст.): Навч. посіб. / Я. Б. Турчин, Р. Б. Демчишак, Т. І. Плазова. Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2013. 139 с.
19. Капітоненко М. Стабільність міжнародних систем / М. Капітоненко // Дослідження світової політики. К., 2003. Вип. 22. С. 3–17.
20. Капітоненко М. «Баланс сил» та організація міжнародної системи / М. Капітоненко // Актуальні проблеми міжнародних відносин. К., 2007. Вип. 67. Ч. 1. С. 11–17.
21. Корсунський С. Як побудувати відносини з країнами Азії / С. Корсунський. Харків: Vivat, 2021. 288 с.
22. Коцур В. В. Угорська національна меншина у поліетнічному просторі України ХХІ століття: мовний чинник / В. В. Коцур // Науковий вісник Ужгородського університету. 2018. Серія Міжнародні відносини. Вип. 3. С. 45–52.
23. Кучик О. С. Зовнішня політика України: навчальний посібник / О. С. Кучик, О. А. Заяць. К.: Знання, 2010. 334 с.
24. Лиман С. І. Угорсько-румунські відносини та діяльність Венеціанської комісії у вирішенні проблем національних меншин Трансильванії / С. І. Лиман, Є. О. Ангеліс // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини, економіка, країнознавство, туризм». 2021. №13. С. 18-25.
25. Лиман С. І. Схід і Захід : історія проти географії на різних етапах цивілізаційної акселерації / С. І. Лиман, А. Ю. Парфіненко // Україна та країни Східної та Південно-Східної Азії : досвід модернізації та перспективи взаємодії: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з нагоди 75-річчя створення ООН (13 листопада 2020 року). Харків, 2020. С. 28-30.
26. Лиман С. І. Оборонний пакт AUKUS : інструмент безпеки чи крок до загострення конфліктів в Індо-Тихоокеанському регіоні / С. І. Лиман //

Міжнародні економічні відносини. Сталий розвиток України в умовах глобалізації та Європейської економічної інтеграції: проблеми, перспективи, ефективність. ФЕНІКС-2022: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (31 травня 2022 року, м. Харків). Х., 2022. С. 93-95.

27. Лиман С. Військово-політична співпраця Франції та Кіпру в 2017-2022 рр. й проблеми регіональної безпеки / С. І. Лиман // Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Міжнародні відносини: Україна і світ в умовах воєнних викликів. (30 червня 2022 року). Суми, 2022. С. 31-34.

28. Лиман С. І. Роль міжнародних організацій у вирішенні питання ядерної небезпеки Корейського півострова / С. І. Лиман, А. І. Зінова // Особливості суспільно-політичного розвитку та модернізаційні процеси у країнах пострадянського простору. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції з нагоди Дня працівників дипломатичної служби України (Харків, 24 грудня 2021 року) / Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. Харків, 2022. С. 50-52.

29. Лиман С. Віденська система міжнародних відносин у творчості Василя Карловича Надлера (1840–1894) / С. І. Лиман // Сіверянський літопис. 2023. № 1. С. 76–84.

30. Лиман С. І. Історія міжнародних відносин та дипломатії (довестфальська доба) / С. І. Лиман, А. Ю. Парфіненко. Суми: Університетська книга, 2024. 700 с.

31. Мателешко Ю. П. Теорія міжнародних відносин: навчальний посібник / Ю. П. Мателешко. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2020. 156 с.

32. Міненкова П. В. Концептуальні засади та категоріальне визначення поняття «мозкові центри»: наукове переосмислення традиційних підходів / П. В. Міненкова // Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. 2018. №1 (37). С. 17–22.

33. Ороховська Л. А. Зміна співвідношення «Захід – Схід» та «Північ – Південь» у процесі глобалізації світу / Л. В. Ороховська // Мультиверсум. Філософський альманах: Зб. наук. праць. К.: Український центр духовної культури, 2005. Вип. 49. С. 37–49.

34. Ороховська Л. А. Глобалізм та геополітика в добу глобалізації / Л. А. Ороховська / Л. В. Ороховська // Проблеми системного підходу в економіці: збірник наукових праць. 2020. Вип. 1 (75). Ч. 1. С.19–24.

35. Ороховська Л. А. Екологічні стратегії ТНК в концепції сталого розвитку / Л. В. Ороховська, У. П. Кошетар // Проблеми системного підходу в економіці: збірник наукових праць. 2021. Вип. 1 (81). Ч. 1. С.22-28.

36. Ровенчак О. А. Інтеграційна складова міграційної політики / О. Ровенчак // Психологія і суспільство. 2010. № 3. С. 150-175

37. Ровенчак О. Міжнародна міграція як виклик безпеці: особистісний, національний та глобальний виміри / О. Ровенчак, М. Яворський // Політичний менеджмент. 2013. №1-2. С. 212-226.
38. Романюк М. Д. Міграційні детермінанти національної безпеки України: теоретико-методологічні та практичні аспекти / М. Д. Романюк // Демографія та соціальна економіка. 2009. № 1. С. 50-60.
39. Сардак С. Е. Проблеми навколишнього середовища в сучасних міжнародних економічних відносинах / С. Е. Сардак, Т. О. Пахалюк // Світове господарство і міжнародні економічні відносини. 2018. №23. С. 21-23.
40. Ткаченко Є. В. Правовий захист прав етнічних та мовних меншин: навчальний посібник / Є. В. Ткаченко. К.: ФОП Голембовська О.О., 2018. 315 с.
41. Транснаціональні корпорації / І. О. Давидова, К. Ю. Величко, О. І. Печенка. Харків : Форт, 2018. 175 с.
42. Чекаленко Л. Д. Зовнішня політика України (від давніх часів до наших днів): Підручник / Л. Д. Чекаленко, С. Г. Федуняк. К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2010. 464 с.
43. Шиманська К. В. Тенденції міжнародної міграції людських ресурсів в умовах геоекономічних трансформацій / К. В. Шиманська // Проблеми економіки. 2017. № 2. С. 55-60.
44. Blankley T. The West's Last Chance: Will We Win the Clash of Civilizations? / Blankley T. Washington, D.C., Regnery Publishing, Inc., 2005. 232 p.
45. Buzan B. International Systems in World History. Remaking the Study of International Relations / B. Buzan, R., Little. Oxford: Oxford University Press, 2000. 472 p.
46. Colonomos A. Selling the future : the perils of predicting global politics / A. Colonomos. New York : Oxford University Press, 2016. 225 p.
47. Fuller G. E. The Future of Political Islam / G. E. Fuller. New York/Houndmills: Palgrave MacMillan, 2004. 248 p.
48. Galtung J. The True Worlds. A Transnational Perspective / J. Galtung. N.Y., 2020. 469 p.
49. Horowitz D. Ethnic Groups in Conflict. Updated Edition With a New Preface / D. Horowitz. University of California Press. 2000. 711 p.
50. Sanderson S. K. Civilizations and world systems: studying world-historical change / S. K. Sanderson. Oxford: Walnut Creek, CA: Altamira Press, 2017. 348 p.
51. Gray C. S. War, peace and international relations : an introduction to strategic history / Colin S. Gray. N.Y.: Routledge, 2007. 306 p.
52. Huntington, S. P. The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order / S. P. Huntington. New York, Simon & Schuster, 1996.
53. Nye J. Jr. Understanding Global Conflict and Cooperation: An Introduction to Theory and History (9th Ed.) / J. Jr. Nye, D. A. Welch. London: Pearson, 2013. 384 p.

54. Ritzer G. Globalization: Conceptualization, Origins, and History. 2nd Edition / G. Ritzer, P. Dean. Oxford, 2019. 606 p.

55. Steger M. B. Globalization : A Very Short Introduction / M. B. Steger. – 4th ed. Oxford, United Kingdom ; New York, USA : Oxford University Press, 2017. 148 p.

56. Young T. Readings in the International Relations of Africa / T. Young. Indiana: Indiana University Press: 2016, 384 p.

Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Біла книга 2021. Оборонна політика України. Київ: Міністерство оборони України, 2022. URL. : https://www.mil.gov.ua/content/files/whitebook/WhiteBook_2021_Draft_Final_03.pdf

2. Бжезінський З. Велика шахівниця. Американська першість та її стратегічні імперативи / З. Бжезінський. Львів: Лілея-НВ, 2000. 236 с. URL. : https://shron1.chtyvo.org.ua/Bzhezinski_Zbigniev/Velyka_shakhivnytsia.pdf

3. Валевський О. Л., Ішмуратов А. Т. Політичний конфлікт у сучасній Україні: культурні виміри, структура, принципи аналізу URL. : <http://www.geocities.com/Atiens/Academy/8474/co001.zip>

4. Забеліна І. О. Поняття та сутність політичних криз: історико-бібліографічний аналіз. URL. : <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/564>.

5. Зовнішня політика України в умовах глобалізації. Анотована історична хроніка міжнародних відносин (1991-2003) / С. В. Віднянський [та ін.]; НАН України, Інститут історії України. К.: Генеза, 2004. 616 с. URL. : <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0004231>

6. Huntington S. P., The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order, New York, Simon & Schuster, 1996/ URL. : <https://www.simonandschuster.com/books/The-Clash-of-Civilizations-and-the-Remaking-of-World-Order/Samuel-P-Huntington/9781451628975>

7. Young T. Readings in the International Relations of Africa. Indiana. Indiana University Press: 2016, 384 p. URL. : <https://www.worldcat.org/title/readings-in-the-international-relations-of-africa/oclc/935112940>

13. ОСНОВНІ ТЕРМІНИ ТА ПОНЯТТЯ

Автономія — форма самоврядування певної частини держави (населення), закріплена в загальнодержавній конституції.

Авторитаризм — один з типів недемократичної політичної влади однієї особи або групи осіб при збереженні деяких цивільних, економічних, духовних свобод для громадян.

Агресія — застосування сили першою якою-небудь державою проти територіальної цілісності або політичної незалежності іншої держави або народу (нації).

Анархізм — суспільно-політична течія, що прагне до необмеженої свободи особистості й заперечує необхідність державної політичної влади.

Анархо-синдикалізм — течія в робітничому русі, яка відкидає політичну боротьбу, вважає профспілки основною формою організації робітників та відстоює тактику загальних страйків та саботажів.

Анексія — один з видів агресії, насильницький акт приєднання державою частини або всієї території іншої держави.

Беззастережна капітуляція — припинення боротьби і здача однією з воюючих держав при повному розгромі її збройних сил.

Демографічний вибух – швидке зростання протягом невеликого часу чисельності населення окремої країни.

Геополітика — це наука про багатогранну політику держав та інших суб'єктів, спрямована на вивчення можливостей активного використання даностей геопростору в інтересах військово-політичної, культурно-інформаційної, економічної та екологічної безпеки в межах відповідних полів взаємодії.

Геостратегія — політична наука, що визначає засоби і методи для досягнення геополітичної мети держави або групи держав-союзників — збереженні і збільшенні могутності держави або союзу держав, а в несприятливих умовах кризи — мінімалізації збитків та відновленні первісного докризового стану.

Геноцид — крайня форма дискримінації, цілеспрямовані дії, вчинені з метою знищити, повністю або частково етнічну, расову або релігійну групу або окремий народ.

Гонка озброєнь — форма політичного протистояння держав або військових блоків за перевагу в області збройних сил.

Диктатура — необмежена державна влада окремої особи чи суспільної верстви, яка спирається на силові методи правління, використовує цензуру, насильство та терор.

Диктатура пролетаріату — в марксизмі форма державної влади, яка встановлюється шляхом пролетарської революції.

Домініон — самоврядна колонія .

Декларація — офіційна заява або нормативний документ, призначений для повідомлення офіційних осіб.

Демілітаризація (роззброєння) — офіційно встановлена заборона тримати на окремій території збройні сили, ліквідація оборонної промисловості та військових укріплень.

Індустріалізація — процес техніко-економічного переходу від аграрного до індустріального суспільства, який супроводжується створенням великого машинного виробництва в усіх галузях господарства, урбанізацією, остаточним формуванням класів підприємців та найманих робітників;

Ідеологія — система концептуально оформлених політичних поглядів, уявлень, ідей, що відображають інтереси різних соціальних верств, партій, товариств та окремих людей.

Імперія — форма великого державно-політичного утворення, що складається з політичного центру (метрополії) та підпорядкованих центральній владі територій і народів. Значна частина цих територій може бути примусово включена до складу імперії і мати статус колоній.

Інвестиції — процес вкладення капіталу в економіку з метою придбання основних фондів, активів та отримання доходу.

Капітал — гроші, які вкладаються підприємцями в розвиток виробництва з метою отримання прибутку.

Колонія — територія або країна, що позбавлена політичної та економічної незалежності й знаходиться під владою іноземної держави — метрополії.

Консерватизм — сукупність громадсько-політичних, ідеологічних, культурних течій, що спираються на ідею традицій, збереження існуючих та усталених соціальних систем і норм, неприйняття революцій та радикальних реформ.

Лібералізм — громадсько-політична та ідеологічна течія, що проголошувала принципи громадянських, політичних і економічних свобод індивідууму, обстоювала вільне підприємництво, парламентський лад, послаблення різних форм державного і суспільного примусу щодо особ, шлях мирних поступових реформ.

Марксизм — система філософських, економічних і громадсько-політичних поглядів. Його основоположники (К. Маркс, Ф. Енгельс) наполягали на тому, що капіталізм неминуче загине внаслідок загострення його внутрішніх суперечностей та зростання політичної активності пролетаріату.

Мілітаризм — державна ідеологія і політика постійного нарощування воєнної могутності держави, силового втручання в справи інших держав,

Монархія — форма державного правління, за якої главою держави повністю або частково є одна особа спадкоємного правителя.

Націоналізм — різноманітні ідеологічні течії і політичні рухи, які трактують націю як вищу форму суспільства.

Національно-визвольний рух – боротьба народів за національну, економічну і політичну незалежність.

Нацизм (національний соціалізм, або націонал-соціалізм) – політична ідеологія і політичний режим Німеччини у часи Третього рейху. Н. заснований на ідеї про зверхність «вищої» арійської раси над іншими, «неповноцінними» расами, необхідності завоювання нових територій та заселення їх німцями. Найжорстокіша насильницька форма державної влади.

Олігархія — одна з форм державного правління, за якої політична й економічна влада належить невеликій групі осіб.

Опозиція – політична партія, група, іноді верства населення, яка виступає проти правлячої влади і демонструє альтернативну політику.

Опортунізм – політика відмови від активних форм боротьби робітників проти промисловців, обмеження робітничого руху боротьбою за реформи.

Ревізіонізм – політика перегляду окремих ідеологічних доктрин.

Реформізм – ідейно-політична течія, представники якої виступали за поступове перетворення суспільства шляхом мирних послідовних реформ.

Репарація — форма матеріальної відповідальності держави за шкоду, заподіяну іншим державам, які зазнали збройного нападу.

Революція (соціальна) – докорінний переворот у формі державного правління, суспільному житті, ідеології та виробничих відносинах.

Реформа – поступове перетворення у суспільно-політичному житті, ідеології, економічній сфері.

Сепаратний мир — мирний договір, укладений одним з учасників воюючого військово-політичного блоку без згоди союзників.

Соціалізм — ідеологія лівих політичних рухів, що декларують створення суспільства «соціальної справедливості»; назвасуспільно-економічного та політичного ладу в СРСР та в країнах-союзниках.

Суспільно-політичний рух – форма громадського об'єднання людей на певних ідейних засадах.

Тоталітаризм — один з типів недемократичної політичної влади, яка намагається встановити повний (тотальний) державний контроль над усіма сторонами життя суспільства.

Фашизм — радикальна націоналістична ідеологія, самоназва правого руху та форма правління в Італії з 1922 по 1943 рр. Для ф. характерні: тоталітаризм, жорстока цензура, культ особи, боротьба за панування над іншими державами.

Холодна війна — глобальне політичне, економічне та ідеологічне протистояння з другої половини 1940-х до 1991-го рр. між двома системами світу – соціалістичною (СРСР і його союзниками) та капіталістичною (США і їх союзниками).

Цензура – система державного контролю над засобами масової інформації.

Шовінізм – крайня форма націоналізму, представники якої наполягають на національній виключності та протиставляють інтересів своєї нації інтересам інших націй.

Електронне навчальне видання комбінованого використання
Можна використовувати в локальному та мережному режимі

Лиман Сергій Іванович
Панасенко Ганна Сергіївна

МІЖНАРОДНІ СИСТЕМИ ТА ГЛОБАЛЬНИЙ РОЗВИТОК

Методичні рекомендації до вивчення дисципліни
(для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності
291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
освітньої програми «Міжнародно-політична регіоналістика»)

В авторській редакції

Підписано до розміщення 24.10.2024. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 3,56. Обсяг 0,964 Мб. Зам. № 279/24.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
61022, м. Харків, майдан Свободи, 4.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3367 від 13.01.2009
Видавництво ХНУ імені В. Н. Каразіна